

Інна КОНОВАЛЬЧУК,*orcid.org/0000-0002-9391-3786*

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри початкової освіти та культури фахової мови

Житомирського державного університету імені Івана Франка

(Житомир, Україна) *inna.konovalchuk@ukr.net*

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ НЕНАСИЛЬНИЦЬКОГО СПІЛКУВАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Статтю присвячено проблемі використання методу ненасильницького спілкування у професійній діяльності вчителя початкових класів. Проаналізовано сутність методу ненасильницького спілкування. Розкрито значення методу ненасильницького спілкування як етичної та професійної норми в діяльності вчителя початкових класів. Обґрунтовано його роль у формуванні безпечного, емпатійного освітнього середовища, що відповідає принципам Нової української школи, зокрема дитиноцентризму та партнерства. Ненасильницьке спілкування визначено як багатовимірний гуманістично орієнтований метод взаємодії, що поєднує емпатію, чесність, доброзичливість і повагу до почуттів та потреб кожного учасника діалогу, сприяє формуванню довірливих стосунків, запобіганню конфліктам і створенню безпечного простору для конструктивної співпраці в освітньому й професійному середовищі. Окреслено основні компоненти методу ненасильницького спілкування: спостереження (відокремлення факту від оцінки), почуття (усвідомлення й вираження емоцій), потреби (те, що стоїть за почуттями) та прохання (чітке, конкретне звернення без тиску). Конкретизовано умови ефективного ненасильницького спілкування: емпатійне слухання, використання «я»-висловлювань, визнання потреб усіх учасників взаємодії, відсутність примусу й осуду, щирість і відкритість, повага до особистісних меж. Виокремлено ознаки ненасильницького спілкування: опис ситуації без оцінних суджень чи критики, озвучення власних почуттів у зрозумілій формі, пояснення емоцій без перекладання відповідальності, запрошення до дії з акцентом на співпрацю; інтонаційна м'якість, спокійний темп мовлення, відкрита поза, зоровий контакт, доброзичлива міміка, створення емоційно безпечного простору. Запропоновано практичні методики, адаптовані для роботи з учнями початкових класів, які можуть стати ефективним інструментом впровадження принципів ненасильницького спілкування у щоденній педагогічній практиці.

Ключові слова: спілкування, взаємодія, ненасильницьке спілкування, компоненти ненасильницького спілкування, умови ефективного ненасильницького спілкування, ознаки ненасильницького спілкування.

Inna KONOVALCHUK,*orcid.org/0000-0002-9391-3786*

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Primary Education and Culture of the Professional Language

Zhytomyr Ivan Franko State University

(Zhytomyr, Ukraine) *inna.konovalchuk@ukr.net*

THE USE OF THE NONVIOLENT COMMUNICATION METHOD IN THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS

The article addresses the issue of applying the method of nonviolent communication in the professional activity of primary school teachers. The essence of nonviolent communication is analyzed. The significance of this method as both an ethical and professional norm in the work of primary school teachers is revealed. Its role in shaping a safe, empathetic educational environment aligned with the principles of the New Ukrainian School—particularly child-centeredness and partnership—is substantiated. Nonviolent communication is defined as a multidimensional, humanistically oriented method of interaction that integrates empathy, honesty, kindness, and respect for the feelings and needs of each participant in dialogue. It contributes to the development of trusting relationships, conflict prevention, and the creation of a safe space for constructive cooperation in educational and professional settings. The main components of nonviolent communication are outlined: observation (separating fact from judgment), feelings (awareness and expression of emotions), needs (what lies behind the feelings), and requests (clear, specific appeals without pressure). The conditions for effective nonviolent communication are specified: empathetic listening, use of «I»-statements, recognition of the needs of all participants, absence of coercion and judgment, sincerity and openness, and respect for personal boundaries. The key features of nonviolent communication are identified: describing situations without evaluative judgments or criticism, expressing personal feelings in a clear and accessible form, explaining emotions without shifting responsibility, and inviting

cooperation rather than issuing commands; soft intonation, calm speech tempo, open posture, eye contact, friendly facial expressions and the creation of an emotionally safe space. Practical techniques adapted for working with primary school students are proposed, which may serve as effective tools for implementing the principles of nonviolent communication in everyday pedagogical practice.

Key words: *communication, interaction, nonviolent communication, components of nonviolent communication, conditions for effective nonviolent communication, features of nonviolent communication.*

Постановка проблеми. У сучасному освітньому просторі все більшої актуальності набувають методи, що сприяють реалізації принципів гуманізації взаємодії учасників освітнього процесу. Це зумовлено трансформацією ціннісних орієнтирів освіти та потребою в середовищі, яке забезпечує емоційну та фізичну захищеність дітей, відповідає принципам Нової української школи, орієнтованої на дитиноцентризм і розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти. В організації освітнього процесу все більше орієнтуються на методи, що не лише сприяють ефективному обміну інформацією, а й формують атмосферу довіри та взаємної емпатії між його учасниками. У системі цінностей Нової української школи ненасильницьке спілкування постає як етична основа педагогіки партнерства та ефективний метод формування довірливих взаємин, заснованих на взаємній повазі та розумінні між учителем і учнями. У сучасному освітньому дискурсі його все частіше позиціонують як педагогічну технологію, що узгоджується з ключовими принципами оновленої шкільної освіти.

Дитиноцентризм, партнерство та увага до емоційного розвитку учнів – ключові орієнтири початкової освіти, що вимагають переосмислення функцій педагога. Застосування ненасильницького спілкування в цьому контексті постає як етична й професійна норма для сучасного вчителя початкових класів, яка необхідна для налагодження довірливих взаємин з учнями. Такий підхід узгоджується з положеннями Державного стандарту початкової освіти, який серед очікуваних результатів навчання передбачає розвиток комунікативних навичок і здатності до співпраці (Державний стандарт, 2018).

Відповідні орієнтири також визначені в Професійному стандарті «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», де підкреслюється важливість володіння педагогом компетентностями, що забезпечують ефективну комунікацію, соціалізацію та підтримку учасників освітнього процесу. До них належать здатність до конструктивної взаємодії, емоційна чутливість, толерантність і створення безпечного освітнього середовища, орієнтованого на розвиток особистості (Професійний стандарт, 2024).

Спілкування є ключовим чинником особистісного розвитку дітей молодшого шкільного віку, їх

соціалізації, формування інтелектуальних здібностей і пізнавальної активності, а також задоволення потреби в емоційному контакті, позитивному самосприйнятті та самоствердженні. У процесі щоденної взаємодії з учителем формуються довірливі міжособистісні стосунки, що впливають на рівень самооцінки, емоційне благополуччя та навчальну мотивацію дитини. У цьому контексті ненасильницьке спілкування відіграє ключову роль як форма взаємодії без тиску й осуду, що стає необхідною, коли дитина не відчуває, що її емоції та думки сприймаються з увагою та розумінням. Завдання вчителя – помічати ці сигнали та будувати діалог з дітьми на основі емпатії та поваги. Учитель, у якого сформована професійна здатність до позитивної комунікації, не лише підтримує дитину, а й навчає її розуміти себе, звертатися за допомогою та взаємодіяти з іншими. Такий підхід формує в класі атмосферу довіри, безпеки та партнерства, яка є основою для гармонійного розвитку дитини.

Аналіз досліджень. Проблема формування здатності педагога до ефективної взаємодії висвітлюється як у фундаментальних класичних дослідженнях, так і в сучасних наукових розвідках, зокрема, у працях зарубіжних дослідників (Дж. Борга, М. Ганді, Д. Гоулмана, Т. Гордона, Д. Маєрса, Е. Рамбала, К. Роджерса, М. Розенберга та ін.) та вітчизняних науковців (І. Беха, Г. Васяновича, І. Зязюна, Л. Орбан-Лембрик, В. Семиченко та ін.).

Метод ненасильницького спілкування різноаспектно представлений у сучасних наукових працях. У дослідженнях А. Миколайчук доведено доцільність його застосування ненасильницького спілкування як універсального інструменту педагогічної практики (Миколайчук, 2023). Н. Бочаріна та О. Недибалюк зосереджується на ключових елементах, що сприяють формуванню навичок ненасильницького спілкування в молодших школярів (Бочаріна, Недибалюк, 2022). М. Дикун розглядає метод ненасильницької комунікації як спосіб досягнення ефективного спілкування (Дикун, 2019).

Отже, дослідження підтверджують, що ненасильницьке спілкування є не лише актуальним, а й необхідним елементом сучасної освіти. Особливо це важливо в початковій школі, де в учнів формуються базові навички довіри, емпатії та співпраці.

Мета статті: проаналізувати можливості використання методу ненасильницького спілкування в професійній діяльності вчителя початкових класів як інструменту створення безпечного, емпатійного освітнього середовища.

Виклад основного матеріалу. У сучасному освітньому середовищі, особливо в початковій школі, важливим інструментом формування довірливих і партнерських стосунків між учителем та учнем є ненасильницьке спілкування. Термін «ненасильницьке спілкування» (Nonviolent Communication, NVC) уперше був запропонований американським психологом Маршаллом Розенбергом у 1960-х роках XX століття. У своїй праці «Мова життя» він детально описав концептуальні засади цього підходу, спираючись на філософію гуманності та любові Махатми Ганді, ідеологію мирного спротиву Мартіна Лютера Кінга та гуманістичну психологію Карла Роджерса (Розенберг, 2020).

У науковому дискурсі проблема ненасильницького спілкування постає як міждисциплінарне явище, що поєднує теоретичні засади та практичні підходи. Концепція методу ненасильницького спілкування ґрунтується на принципах гуманістичної педагогіки та психології, що визнають особистість найвищою цінністю. Ненасильницьке спілкування розглядається як структурована модель міжособистісної взаємодії, заснована на цінностях, принципах і логіці побудови міжособистісних стосунків, а також як ефективний метод в реальних комунікативних ситуаціях. Метод ненасильницького спілкування є простим і практичним інструментом, який покращує взаєморозуміння, сприяє самопізнанню, розвитку емпатії та навичок якісного зворотного зв'язку.

Ненасильницьке спілкування розглядається як гуманістичний спосіб взаємодії, що ґрунтується на емпатії, щирості та врахуванні індивідуальних особливостей кожного учасника освітнього процесу, що сприяє створенню безпечного простору для діалогу, де домінують повага, довіра й готовність почути іншого. Як зазначає М. Розенберг, ненасильницьке спілкування – це емпатичний спосіб взаємодії, що передбачає повагу до почуттів і потреб усіх учасників діалогу, сприяє створенню щирого зв'язку без примусу, звинувачень чи оцінок і водночас є ефективним інструментом запобігання конфліктам та налагодження конструктивної взаємодії (Розенберг, 2020).

У контексті педагогічної діяльності ненасильницьке спілкування слугує не лише засобом емоційної підтримки, а й фундаментом для формування довірливих, партнерських стосунків, що

ґрунтуються на чутливості до потреб іншого, відкритості до діалогу та готовності до співпраці. На думку Е. Рамбала, ненасильницьке спілкування – це метод побудови стосунків, що базується на чесності, емпатії, доброзичливості та шанобливості та орієнтований на врахування й задоволення потреб кожної людини (Рамбала, 2022).

У професійному середовищі, де комунікація є ключовим інструментом взаємодії, ненасильницьке спілкування набуває особливої значущості як засіб збереження довіри, запобігання конфліктам і підтримки ефективної співпраці. Згідно з поглядами Г. Лещук, ненасильницьку комунікацію слід розглядати у ширшому контексті досліджень насильства в соціальних взаємодіях, особливо в соціономічних професіях, де спілкування є основним інструментом роботи, а його насильницькі форми порушують довіру, спричиняють конфлікти та ускладнюють професійну взаємодію (Лещук, 2022).

У межах психологічного підходу до ненасильницького спілкування особлива увага приділяється внутрішньому стану особистості, що детально висвітлено в працях М. Розенберга, К. Роджерса та Д. Гоулмана, а також принципам комунікативної взаємодії, сформульованим Т. Гордоном, які включають активне слухання, самовираження через «я»-висловлювання та спільний пошук рішень без тиску й маніпуляцій.

Узагальнюючи різні підходи до розуміння ненасильницького спілкування ми його розуміємо як багатовимірний гуманістично орієнтований метод взаємодії, що поєднує емпатію, чесність, доброзичливість і повагу до почуттів та потреб кожного учасника діалогу, сприяє формуванню довірливих стосунків, запобігання конфліктам і створенню безпечного простору для конструктивної співпраці в освітньому й професійному середовищі. Для вчителя початкових класів цей метод є не лише етичним орієнтиром, а й практичним інструментом формування безпечного освітнього середовища, у якому дитина відчуває довіру, прийняття та підтримку. Завдяки ненасильницькому спілкуванню педагог сприяє формуванню в учнів здатності усвідомлювати власні емоції, розпізнавати почуття інших, керувати емоційними реакціями та будувати взаємини на основі емпатії й поваги, що, своєю чергою, забезпечує позитивну емоційну атмосферу в класі, розвиток емоційної чутливості й комунікативної компетентності, а також запобігає конфліктам і сприяє зміцненню партнерських стосунків з учнями, батьками та колегами.

Метод ненасильницького спілкування ґрунтується на засадах партнерської взаємодії, що перед-

бачає довіру, повагу, щирість, прийняття та відповідальність. Основними компонентами цього методу є: спостереження (відокремлення факту від оцінки), почуття (усвідомлення й вираження емоцій), потреби (те, що стоїть за почуттями) та прохання (чітке, конкретне звернення без тиску).

Розглянемо докладніше кожен із компонентів, що формують основу ненасильницького спілкування в педагогічній практиці.

Першим компонентом ненасильницького спілкування є спостереження — уміння описувати поведінку учня без оцінок і узагальнень, чітко розмежовуючи факт і судження. Це дозволяє уникнути опору, образ і страху, що виникають у відповідь на ярлики чи звинувачення. Наприклад, замість «Ти неухажливий» — «Я бачу, що ти не відкрив зошит»; замість «Ти завжди заважаєш» — «Ти щойно перебив однокласника»; замість «Ти невихований!» — «Ти не привітався, коли зайшов до класу». У такий спосіб учень чує конкретний опис ситуації, а не оцінку особистості, що знижує напругу та сприяє відкритості до діалогу.

Другим компонентом ненасильницького спілкування є вираження почуттів — здатність педагога спокійно та усвідомлено висловлювати власні емоції. Це робить спілкування щирим і зрозумілим, слугує прикладом емоційної відкритості для дітей і сприяє формуванню довірливого середовища. Водночас обмежений словниковий запас емоцій може ускладнювати самовираження, тому важливо розвивати «мову почуттів» — як у педагогів, так і в учнів. М. Розенберг наголошував, що точне називання емоцій допомагає уникнути узагальнень і непорозумінь (Розенберг, 2020). Наприклад, замість «Мені погано» — «Мені сумно, бо ми не чуємо одне одного»; замість «Я незадоволена» — «Я засмучена, бо очікувала, що ми знайдемо спільне рішення». Такі формулювання уточнюють емоційний стан і відкривають шлях до діалогу.

Третім компонентом ненасильницького спілкування є усвідомлення потреб, що стоять за почуттями. У щоденній педагогічній практиці це означає здатність учителя пов'язувати власні емоції з глибинними потребами та пояснювати причину своєї реакції без звинувачень дитини. Такий підхід сприяє взаєморозумінню, знижує напруження та відкриває простір для діалогу без тиску. У початковій школі це особливо важливо, адже допомагає дітям розпізнавати як власні, так і чужі потреби, формуючи навички емпатії та саморефлексії. Наприклад, замість «Я розгублена» — «Я розгублена, бо мені важливо, щоб мене слухали»; замість «Я засмучена» — «Я засмучена, бо потре-

бує тиші для пояснення завдання». Такі формулювання уточнюють емоційний стан і демонструють повагу до себе та до учнів, сприяючи розвитку партнерських стосунків.

Четвертим компонентом ненасильницького спілкування є формулювання прохання — чітке, конкретне й зрозуміле звернення без тиску чи маніпуляцій, яке залишає дитині свободу вибору. Такий підхід знижує напругу, зберігає гідність учня та формує відповідальність за власні дії. У професійній діяльності вчителя це означає, що вчитель не наказує, а запрошує до співпраці, використовуючи доброзичливу інтонацію та доступну форму. Наприклад, замість «Сядь негайно!» — «Чи можеш сісти на своє місце, щоб ми продовжили урок?»; замість «Прибери зараз!» — «Будь ласка, поклади олівці в пенал після малюнка»; замість «Слухай мене!» — «Можеш зараз подивитися на мене — мені важливо, щоб ти почув». Такі формулювання сприймаються як запрошення до взаємодії, а не як контроль чи покарання. У початковій школі це особливо важливо, адже діти чутливо реагують на тон і форму звернення, що визначає ефективність спілкування.

М. Розенберг у своїх тренінгах використовував фігурки Жирафа і Шакала, щоб наочно показати дієвість ненасильницького спілкування. «Мова Жирафа» — це партнерство, емпатія та визнання потреб іншого; «мова Шакала» — насильство, оцінювання, звинувачення. Така метафора допомагала учасникам краще зрозуміти етичні засади конструктивної взаємодії. У педагогіці ці образи слугують орієнтирами для учнів: жирафа — це щирість, повага і відповідальність, шакал — критика, контроль і примус. Наприклад, замість «Замовкни!» учитель каже: «Мені важливо, щоб усі чули. Чи можеш трохи почекати?» — це мова жирафа, що формує емоційну чутливість і взаємоповагу. Такий підхід допомагає дітям розпізнавати висловлювання і вчитися говорити з повагою до себе й інших (Кріжо, Ранда, 2021).

Ефективна взаємодія між учителем і учнем потребує чутливості до емоційного стану дитини, що зумовлює потребу в створенні безпечного комунікативного простору, орієнтованого на повагу, емпатію та взаєморозуміння, у межах якого важливо дотримуватися таких умов ефективного ненасильницького спілкування, як емпатійне слухання (уважне сприймання емоцій і потреб співрозмовника без оцінювання чи переривання), використання «я»-висловлювань (формулювання власних почуттів і потреб без звинувачень, що сприяє відкритому діалогу), визнання потреб усіх учасників взаємодії (усвідомлення цінності

кожної позиції та пошук рішень, які враховують інтереси всіх сторін), відсутність примусу й осуду, щирість і відкритість, а також повага до особистісних меж (врахування індивідуальних особливостей, емоційної чутливості та права на власний простір).

Після розгляду ключових компонентів і умов ненасильницького спілкування доцільно окреслити його ознаки (зовнішні прояви) у взаємодії вчителя початкових класів з учнями. Їх можна умовно поділити на мовні та невербальні. До мовних ознак належать: опис ситуації без оцінних суджень чи критики, наприклад, «Ти залишив своє місце й підійшов до вікна під час читання», а не «Ти поводишся погано»; відкрите й доброзичливе озвучення власних почуттів у зрозумілій для учня формі: «Мені сумно, бо я хочу, щоб мене слухали»; аргументоване пояснення власних емоцій і дій без перекладання відповідальності на дитину: замість «Ти мене дратуєш» – «Я розгублена, бо потребую тиші»; використання запрошення до дії з акцентом на співпрацю, замість директивного наказу: «Чи можеш сісти, щоб ми продовжили?» замість «Сядь негайно!».

До невербальних ознак належать: інтонаційна м'якість, спокійний темп мовлення, відкрита поза, зоровий контакт, доброзичлива міміка, створення емоційно безпечного простору, де дитина не боїться помилитися, висловити думку чи почуття. Усі ці прояви сприяють збереженню гідності кожного учасника спілкування, навіть у конфліктних ситуаціях.

Ознаки ненасильницького спілкування, описані вище, можуть бути ефективно інтегровані в освітній процес початкової школи за умови цілеспрямованої педагогічної підтримки, що формує в учнів ключові комунікативні навички: уважне слухання, щире самовираження, повагу до співрозмовника та здатність до діалогу. Ефективним інструментом у цьому процесі є ігрові методи та навчальні вправи, які сприяють розвитку емпатії, здатності усвідомлювати власні почуття та висловлюватися з повагою до інших.

Пропонуємо практичні методики, адаптовані для роботи з учнями початкових класів, які можуть стати ефективним інструментом впровадження принципів ненасильницького спілкування у щоденній педагогічній практиці.

Вправи для формування толерантності. «Привітання» – вправа, що сприяє розвитку самоприйняття та емпатії: діти називають своє ім'я і те, за що люблять себе, навчаючись приймати себе й інших без оцінювання. «П'ять добрих слів»: учні добирають п'ять позитивних слів для харак-

теристики однокласника, формуючи атмосферу доброзичливості та взаємної підтримки. «Сонечко для друга»: кожен учасник малює сонце і на його проміннях записує позитивні риси однокласника, навчаючись прийняттю, доброзичливості та вмінню бачити хороше в інших. «Ми різні – ми рівні»: діти порівнюють себе з іншими учасниками групи, знаходять спільне й відмінне, навчаючись цінувати унікальність кожного. «Кольори дружби»: учні обирають кольори, які асоціюються з дружбаю, і створюють спільну композицію, формуючи згуртованість і позитивне сприйняття одне одного.

Вправи, що сприяють розвитку конструктивного діалогу. «Усмішка»: діти передають усмішку по колу, навчаючись помічати позитивні емоції та ділитися ними. «Приємна розмова»: учні ведуть короткий діалог, зосереджуючись на ввічливості, доброзичливості та уважному слуханні. «Комплімент і подяка»: діти висловлюють однокласникам щирі компліменти або вдячність, формуючи атмосферу підтримки. «Малюємо вдвох»: двоє учасників створюють спільний малюнок, узгоджуючи ідеї та дії (вправа на співпрацю та врахування позиції іншого). «Добрий друг»: діти описують, якими рисами має володіти добрий друг, і наводять приклади добрих вчинків. «Я-висловлювання»: діти навчаються висловлювати власні почуття та потреби без звинувачень, використовуючи формулу «Я відчуваю... коли... тому що...». «Ти-висловлювання»: учні аналізують фрази, що можуть провокувати конфлікт, і навчаються замінювати їх на нейтральні або доброзичливі формулювання. «Ситуація – реакція»: вчитель описує ситуацію, а діти по черзі пропонують фрази, які могли б допомогти вирішити її мирно й конструктивно.

Вправи, що сприяють розвитку емпатії. «Комплімент по колу»: створення атмосфери доброзичливості та взаємної підтримки – кожен учень висловлює щирий комплімент сусідові. «Мій настрій сьогодні»: діти обирають картку або малюнок, що відповідає їхньому емоційному стану, і коротко пояснюють свій вибір – розвиток саморефлексії та емоційного самовираження. «Як би я вчинив?»: учні аналізують життєві ситуації, пропонують емпатійні способи реагування – усвідомлення емоційного стану інших у ситуаціях вибору. «Відгадай емоцію»: діти розпізнають емоції за мімікою, жестами або описом ситуації – формування навичок емоційної експресії. «Намісто гарних слів»: учні пишуть компліменти однокласникам – розвиток доброзичливості та вміння висловлювати позитивні емоції. «Уяви

себе на місці...»: діти аналізують емоційні стани персонажів на фотографіях або в описаних ситуаціях, намагаючись відчувати, що переживає інша людина – розвиток емпатії.

Вправи, що сприяють зміцненню почуття згуртованості й довіри в групі. «Плутанина»: учасники, тримаючись за руки, утворюють «вузол» і разом намагаються його розв'язати, не розриваючи кола – розвиток навичок командної роботи, взаємопідтримки та терпіння. «Сліпий і поводитир»: один учень, не бачачи шляху, покладається на підтримку іншого – формування навичок довіри, уважності, відповідальності та партнерства. «Атоми й молекули»: діти рухаються по класу як «атоми», а потім об'єднуються в «молекули» – розвиток згуртованості та радості взаємодії. «Добрий друг»: учні аналізують, які якості сприяють дружбі, та діляться прикладами добрих вчинків – розвиток моральної чутливості, емпатії та здатності будувати довірливі стосунки. «Моє місце в колі»: діти по черзі озвучують причини своєї приналежності до класу – формування довіри, прийняття та згуртованості.

Практичне застосування таких вправ у щоденній педагогічній діяльності сприяє формуванню безпечного освітнього середовища, у якому діти навчаються поважати себе та інших, будувати стосунки на основі довіри, співпраці й взаєморозуміння.

Висновки. Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що метод ненасильницького спілкування є не лише ефективною комунікативною стратегією, а й етичною основою професійної діяльності сучасного вчителя початкових класів. Його застосування сприяє формуванню безпечного, емпатійного освітнього середовища, у якому дитина відчуває себе почутою, емоційно комфортною, прийнятою та цінною. Такий підхід відповідає ключовим орієнтирам Нової української школи – дитиноцентризму й партнерству і забезпечує не лише якісну взаємодію, а й гармонійний розвиток особистості молодшого школяра. Володіння навичками ненасильницької комунікації є важливою складовою професійної компетентності педагога, що дозволяє будувати стосунки довіри, підтримки та співпраці, необхідні для реалізації цінностей гуманної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бочаріна Н.О., Недибалюк О.С. Основні компоненти розвитку ненасильницького спілкування у дітей молодшого шкільного віку. *Наукові перспективи*. 2022. № 11 (29). С. 405-418.
2. Дикун М.В. Метод ненасильницької комунікації як шлях до ефективного спілкування. Національна ідентичність в мові і культурі: збірник наукових праць / за заг. ред. А.Г. Гудманяна, О.Г. Шостак. К.: Талком, 2019. С. 153-155.
3. Кріжо В., Ранда Я. Ненасильницьке спілкування в практиці інклюзивної школи згідно з концепцією Маршалла Розенберга. Братислава: Інклюсентр, 2021. 28 с.
4. Лещук, Г. Ненасильницька комунікація як механізм ефективної міжособистісної взаємодії в соціономічних професіях. *Науковий журнал Хортицької національної академії*, 2022. 2(7). <https://journal.khnnra.edu.ua/index.php/files/article/view/37/37>
5. Миколайчук А. В. Готовність педагога до ефективної взаємодії в дискурсі ненасильницького спілкування. *Наука і техніка сьогодні*, 2023. 11(25), С.480-492.
6. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87. URL: https://osvita.ua/legislation/ser_osv/59891 (дата звернення: 12.10.2025).
7. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» : наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-onovlenij-profstandart-vchitelya-zakladuzagalnoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення: 14.10.2025).
8. Розенберг М. Ненасильницьке спілкування: мова життя. Харків, 2020. 256 с.
9. Рамбала Е. Метод ненасильницького спілкування. Empatia.pro. 2022. URL: <http://nvc.empatia.pro/uk/>

REFERENCES

1. Bocharina N.O., Nedybaliuk O.S. (2022) Osnovni komponenty rozvytku nenasylnytskoho spiluvannia u ditei molodshoho shkilnoho viku [Basic components of the development of non-violent bullying in young school-age children], *Naukovi perspektyvy*. № 11 (29). S. 405-418 [in Ukrainian].
2. Dykun M.V. (2019) Metod nenasylnytskoi komunikatsii yak shliakh do efektyvnoho spilkuвання [The method of nonviolent communication as a way to effective communication], *Natsionalna identychnist v movi i kulturi: zbirnyk naukovykh prats / za zah. red. A.H. Hudmaniana, O.H. Shostak. K.: Talkom, S. 153-155* [in Ukrainian].
3. Krizho V., Randa Ya. (2021) Nenasylnytske spilkuвання v praktytsi inkluzyvnoi shkoly zghidno z kontseptsiei Marshalla Rozenberga [Nonviolent communication in inclusive school practice according to Marshall Rosenberg's concept], *Bratyslava: Inklutsentr*, 28 s. [in Ukrainian].
4. Leshchuk, H. (2022) Nenasylnytska komunikatsiia yak mekhanizm efektyvnoi mizhosobystisnoi vziemodii v sotsionomichnykh profesiiakh [Nonviolent communication as a mechanism for effective interpersonal interaction in socioeconomic professions], *Naukovyi zhurnal Khortytskoi natsionalnoi akademii*, 2(7). <https://journal.khnnra.edu.ua/index.php/files/article/view/37/37> [in Ukrainian].

5. Mykolaichuk A. V. (2023) Hotovnist pedahoha do efektyvnoi vzaiemodii v dyskursi nenasylnytskoho spilkuвання [Educator's readiness for effective interaction in the discourse of nonviolent communication], *Nauka i tekhnika sohodni*, 11(25), 480-492 [in Ukrainian].
6. Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu pochatkovoї osvity : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [For the approval of the State Standard of Primary Education: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine] vid 21.02.2018 № 87. URL: https://osvita.ua/legislation/ser_osv/59891 (data zvernennia: 12.10.2025) [in Ukrainian].
7. Profesiinyi standart «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity» : nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy [Professional standard «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity»: order of the Ministry of Education and Science of Ukraine] vid 29.08.2024 № 1225. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-onovlenij-profstandart-vchitelya-zakladuzagalnoyi-serednoyi-osviti> (data zvernennia: 14.10.2025) [in Ukrainian].
8. Rozenberg M. (2020) *Nenasylnytske spilkuвання: mova zhyttia* [Nonviolent Communication: The Language of Life], Kharkiv, 256 s. [in Ukrainian].
9. Rambala E. (2022) *Metod nenasylnytskoho spilkuвання*, [Nonviolent Communication Method] Empatia.pro. URL: <http://nvc.empatia.pro/uk/> [in Ukrainian].

Дата першого надходження рукопису до видання: 07.11.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.12.2025
Дата публікації: 30.12.2025